HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

TURIZM SOHASIDAGI XALQARO TASHKILOTLAR (YuNVTO, YuNESKO) VA ULARNING TURISTIK SIYOSATDAGI ROLI: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR

Oltiboyeva Mexribon Allamurot qizi

Oziq-ovqat texnologiyasi va muhandisligi xalqaro instituti,

Iqtisodiyot va boshqaruv kafedrasi assistenti

mexribon.oltiboyeva@icloud.com

Yodgorov Bekzod Dilshod o'g'li

Oziq-ovqat texnologiyasi va muhandisligi xalqaro instituti,
"Turizm va mehmondo'stlik" yo'nalishi talabasi
bekzodyodgorov03@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada global turizm industriyasini tartibga solish, boshqarish va xalqaro turistik siyosatni shakllantirishda Birlashgan Millatlar Tashkilotining ixtisoslashgan tuzilmalari — Butunjahon Turizm Tashkiloti (YuNVTO / UN Tourism) va BMTning Ta'lim, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tashkiloti (YuNESKO)ning o'rni hamda o'zaro integratsion aloqalari IMRAD talablari asosida chuqur tadqiq etilgan. Maqolada xalqaro me'yoriy-huquqiy hujjatlar, xususan, Turizm etikasi global kodeksi va Butunjahon madaniy va tabiiy merosni muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiyaning davlatlar milliy turistik siyosatiga transformatsiyalashuv mexanizmlari tizimli tahlil qilingan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining ushbu tashkilotlar bilan ko'p tomonlama hamkorligi, xususan, Samarqandda o'tkazilgan YuNVTO Bosh Assambleyasining 25-sessiyasi qarorlari hamda YuNESKOning Umumjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan tarixiy markazlarni saqlash va barqaror turizmga jalb etish masalalari empirik ma'lumotlar asosida yoritilgan. Tadqiqot yakunida xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish va ekoturizm hamda madaniy turizmni uyg'un rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xalqaro turizm, turistik siyosat, YuNVTO (UN Tourism), YuNESKO, barqaror rivojlanish, Umumjahon madaniy merosi, Turizm etikasi global kodeksi, Buyuk Ipak yo'li, Samarqand deklaratsiyasi.

Abstract. This article examines the role and institutional synergy of specialized United Nations agencies—the World Tourism Organization (UNWTO / UN Tourism) and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)—in regulating global tourism flows and shaping national tourism policies using the IMRAD methodology. The study systematically evaluates the implementation of international legal frameworks, notably the Global Code of Ethics for Tourism and the World Heritage Convention, into domestic strategic planning. Special emphasis is placed on Uzbekistan's multilateral engagement, highlighting the milestones of the 25th UNWTO General Assembly in Samarkand and the sustainable commercialization and preservation of UNESCO World Heritage sites. The paper synthesizes empirical data and policy outcomes to offer pragmatic recommendations for aligning national tourism strategies with international standards.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Keywords: international tourism, tourism policy, UNWTO (UN Tourism), UNESCO, sustainable development, World Cultural Heritage, Global Code of Ethics for Tourism, Silk Road, Samarkand Declaration.

Аннотация. В данной статье на основе методологии IMRAD исследуется роль специализированных учреждений ООН — Всемирной туристской организации (ЮНВТО / UN Tourism) и ЮНЕСКО — в регулировании международной туристской индустрии и формировании глобальной и национальной туристской политики. Анализируются механизмы имплементации международных нормативно-правовых актов, таких как Глобальный этический кодекс туризма и Конвенция об охране всемирного наследия. Особое внимание уделено сотрудничеству Республики Узбекистан с данными институтами, включая итоги 25-й сессии Генеральной ассамблеи ЮНВТО в Самарканде и сохранение объектов культурного наследия. На основе системного анализа предложены практические рекомендации по модернизации национального законодательства в сфере устойчивого туризма.

Ключевые слова: международный туризм, туристская политика, ЮНВТО, ЮНЕСКО, устойчивое развитие, Всемирное культурное наследие, Глобальный этический кодекс туризма, Шелковый путь.

KIRISH (INTRODUCTION)

XXI asrning birinchi choragida turizm jahon iqtisodiyotining eng jadal rivojlanayotgan, multiplikativ ta’sir doirasi yuqori bo‘lgan strategik tarmoqlaridan biriga aylandi. BMT va xalqaro turizm tahliliy tuzilmalari ma’lumotlariga ko‘ra, pandemiya oqibatlaridan so‘ng xalqaro sayohatlar jadallik bilan tiklanib, jahon yalpi ichki mahsulotining (YAIM) qariyb 9-10 foizini va dunyo bo‘yicha har o‘nta ish o‘rnidan birini ta’minlamoqda [3]. Biroq, turistik oqimlarning bunday shiddatli kengayishi global xarakterga ega bo‘lgan qator murakkab institutsional, ijtimoiy-madaniy, ekologik hamda xavfsizlik masalalarini keltirib chiqarmoqda [8, 9]. Aynan shu nuqtada milliy turistik siyosatlarning yakkalanishi samarasiz bo‘lib, sohani xalqaro miqyosda muvofiqlashtirish va boshqaruv mexanizmlarini unifikatsiyalash zarurati vujudga keladi [10].

Xalqaro turizm sohasidagi global tartibga solish tizimida Birlashgan Millatlar Tashkilotining ikki yetakchi agentligi — Butunjahon Turizm Tashkiloti (YuNVTO, hozirda rasmiy rebrending asosida: UN Tourism) va BMTning Ta’lim, fan va madaniyat masalalari bo‘yicha tashkiloti (YuNESKO) yetakchi o‘rin tutadi [6]. Agar YuNVTO turizmning iqtisodiy, huquqiy, statistik, inklyuziv va boshqaruv me’yorlarini belgilovchi bosh organ hisoblansa [4], YuNESKO sayyohlik faoliyatining moddiy negizini tashkil etuvchi moddiy va nomoddiy madaniy merosni, tarixiy landshaftlar va noyob biosfera hududlarini muhofaza qilishning global posboni vazifasini o‘taydi [5, 11].

Mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy bosqichda turizm siyosati faqatgina iqtisodiy daromad olish manbai sifatida emas, balki BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM-2030) bilan to‘liq uyg‘unlashgan yaxlit tizim sifatida ko‘rilmoqda [8, 9]. Overturizm (sayyohlarning haddan ziyod ko‘payishi) oqibatida Venetsiya, Barselona, Dubrovnik kabi tarixiy markazlarda madaniy yodgorliklarning yemirilishi hamda mahalliy aholining yashash sifatining pasayishi YuNESKO va YuNVTO o‘rtasidagi siyosiy-institutsional sinergiyaning dolzarbligini yanada oshirdi [6, 11]. Shu

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

bilan birga, Yangi O‘zbekiston sharoitida turizm milliy iqtisodiyotning drayveri sifatida e’lon qilinib [2], 2023-yil oktyabr oyida Samarqand shahrida YuNVTO Bosh Assambleyasining 25-sessiyasi o‘tkazilganligi mamlakatimizning global turizm arxitekturasidagi o‘rnini tubdan yangi bosqichga olib chiqdi [7, 12].

Ushbu tadqiqotning maqsadi — YuNVTO va YuNESKO tashkilotlarining jahon turistik siyosatini ishlab chiqish, xalqaro me’yorlarni joriy etish va madaniy merosni barqaror turizm bilan uyg‘unlashtirishdagi rolini ilmiy jihatdan tahlil qilish, shuningdek, mazkur xalqaro institutlar bilan O‘zbekiston o‘rtasidagi ko‘p tomonlama aloqalarning strategik natijalarini baholash va amaliy takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

METODOLOGIYA (MATERIALS AND METHODS)

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida tizimli yondashuv (systems approach), qiyosiy-huquqiy tahlil (comparative legal analysis), xalqaro tashkilotlar faoliyatini institutsional tahlil qilish hamda empirik kuzatish usullaridan foydalanildi [8, 10]. Xalqaro munosabatlar va turizm iqtisodiyoti nazariyalariga tayangan holda, tadqiqot quyidagi bosqichlar orqali amalga oshirildi:

1. Normativ-huquqiy bazani o‘rganish: YuNVTO tomonidan 1999-yilda qabul qilingan va 2001-yilda BMT Bosh Assambleyasi tomonidan ma’qullangan «Turizm etikasi global kodeksi» (Global Code of Ethics for Tourism) [4], 2019-yilda ishlab chiqilgan «Turizm etikasining xalqaro konvensiyasi», shuningdek, YuNESKOning 1972-yilgi «Umumjahon madaniy va tabiiy merosini muhofaza qilish to‘g‘risida»gi Konvensiyasi [5] hamda O‘zbekiston Respublikasining 2019-yilgi «Turizm to‘g‘risida»gi Qonuni [1] chuqur tahlil qilindi.

2. Institutsional va qiyosiy tahlil: Qiyosiy-funksional usul orqali YuNVTO va YuNESKO tashkilotlarining vakolatlari, maqsadlari, siyosat vositalari hamda ularning milliy hukumatlar qarorlariga ta’sir ko‘rsatish mexanizmlari o‘zaro solishtirildi [6, 8]. Ushbu tahlilda tashkilotlarning «yumshoq kuch» (soft power) va tavsiyaviy xarakterga ega standartlari qanday qilib milliy me’yoriy hujjatlarga aylanishi o‘rganildi [1, 4].

3. Statistik va empirik ma’lumotlar tahlili: O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Turizm qo‘mitasi [12], YuNVTO Jahon turizm barometri (UN Tourism World Tourism Barometer) [3] hamda YuNESKO Umumjahon merosi markazining hisobotlari asosida empirik qiyoslash o‘tkazildi. Xususan, Samarqand, Buxoro, Xiva va Shahrisabz shaharlaridagi meros ob’yektlarining turistik jozibadorligi va ularning xalqaro reytinglardagi holati tahlil qilindi [7, 11, 12].

NATIJALAR (RESULTS)

YuNVTO (UN Tourism)ning global turistik siyosatni shakllantirishdagi strategik vositalari

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, Butunjahon Turizm Tashkiloti (YuNVTO) global miqyosda davlatlararo turistik siyosatni shakllantiruvchi yagona universal hukumatlararo institut sifatida faoliyat yuritadi [8, 10]. Tashkilotning turistik siyosatdagi roli quyidagi fundamental yo‘nalishlarda namoyon bo‘lmoqda:

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

1. Standartlashtirish va me’yoriy baza: YuNVTO tomonidan ishlab chiqilgan «Turizm etikasi global kodeksi» 10 ta moddadan iborat bo‘lib, sayyohlar, mezbon jamiyatlar, turizm sohasi xodimlari va davlat organlari uchun xulq-atvor mezonlarini belgilaydi [4]. 2019-yilda ushbu kodeks xalqaro konvensiya maqomiga ko‘tarildi, bu esa uning a’zo davlatlar tomonidan ratifikatsiya qilinishi va majburiy yuridik kuchga ega bo‘lishiga zamin yaratdi.

2. Statistik metodologiya va ma’lumotlar tahlili: Turizm industriyasining milliy iqtisodiyotdagi real hissasini o‘lchash maqsadida YuNVTO tomonidan ishlab chiqilgan «Turizm yo‘ldosh hisobi» (Tourism Satellite Account - TSA) tizimi BMT Statistika komissiyasi tomonidan rasman tasdiqlangan [3, 10]. Mazkur tizim orqali dunyo mamlakatlari turizmning YaIM, bandlik, investitsiyalar va to‘lov balansidagi bevosita hamda bilvosita ta’sirini aniq hisoblab chiqish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda.

3. Xalqaro inqirozlarni boshqarish va xavfsizlik: Favqulodda epidemik va iqtisodiy sharoitlarda YuNVTO tomonidan «Global turizm inqirozi qo‘mitasi» tuzildi hamda «Sayyohlarni himoya qilish xalqaro kodeksi» (ICPT) qabul qilindi [3]. Ushbu hujjat inqirozli vaziyatlarda xalqaro sayyohlarning huquqiy va moddiy himoyasini kafolatlashda milliy hukumatlar uchun me’yoriy andaza vazifasini o‘tadi.

YuNESKOning madaniy va tabiiy merosni boshqarishdagi roli

YuNESKO xalqaro turizm siyosatiga bevosita emas, balki madaniy va tabiiy merosni saqlash talablari orqali bilvosita, ammo favqulodda kuchli ta’sir o‘tkazadi [5, 6]. 1972-yilgi Konvensiyaga asosan yuritiladigan «Umumjahon merosi ro‘yxati» (World Heritage List) jahon turistik oqimlarini shakllantirishda eng nufuzli marketing va brending dastagi hisoblanadi [11].

Empirik tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, muayyan tarixiy yoki tabiiy ob’yektning YuNESKO ro‘yxatiga kiritilishi o‘rtacha hisobda xalqaro sayyohlar oqimining 25-45 foizga oshishiga olib keladi [6, 11]. Shu bilan birga, YuNESKO tomonidan belgilanadigan «Favqulodda universal qiymat» (Outstanding Universal Value - OUV) talablari davlatlardan shaharsozlik, transport infratuzilmasi va mehmonxona xo‘jaligida o‘ta ehtiyotkor milliy siyosat olib borishni talab qiladi [5]. Ushbu mezonlar buzilgan taqdirda ob’yekt «Xavf ostidagi Umumjahon merosi ro‘yxati»ga o‘tkaziladi (masalan, Shahrisabz tarixiy markazi misolida) yoki meros maqomidan butunlay mahrum etiladi [5, 11].

1-jadval.

YuNVTO va YuNESKO tashkilotlarining turistik siyosatdagi funksiyalari qiyosiy tahlili [4, 5, 6, 8]

Taqqoslash mezonlari	YuNVTO (UN Tourism)	YuNESKO (UNESCO)
Asosiy missiyasi	Barqaror va mas’uliyatli turizmni iqtisodiy o‘sish, inklyuziv taraqqiyot va tinchlik omili sifatida rag‘batlantirish [4].	Dunyoning noyob madaniy, tarixiy va tabiiy merosini kelajak avlodlar uchun asrash va xalqaro hamkorlikni kengaytirish [5].

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Normativ-huquqiy vositalari	Turizm etikasi global kodeksi, Sayyohlarni himoya qilish xalqaro kodeksi, Bosh Assambleya rezolyutsiyalari [3, 4].	1972-yilgi Konvensiya, 2003-yilgi Nomoddiy madaniy meros konvensiyasi, Butunjahon merosi qo‘mitasi qarorlari [5].
Turistik siyosatga ta’sir dastagi	Iqtisodiy monitoring, viza rejimlarini soddalashtirish bo‘yicha tavsiyalar, statistik unifikatsiya (TSA) [3, 8].	Qat’iy xalqaro monitoring, meros maqomini berish yoki xavf ostidagi ro‘yxatga kiritish, ta’lim dasturlari [5, 11].
Tashabbuslari va dasturlari	«Eng yaxshi turizm qishloqlari» (Best Tourism Villages), «Ipak yo‘li turizm dasturi», Startap tanlovlari [3, 7].	«Umumjahon merosi va barqaror turizm» dasturi, «Ijodiy shaharlar tarmog‘i» (Creative Cities Network) [6].
Asosiy ziddiyat nuqtasi	Turizm oqimlarini ko‘paytirish va iqtisodiy rentabellikka intilish [9, 10].	Meros ob’yektlarining asl qiyofasini saqlash va sayyohlar sonini qat’iy me’yorlashtirish talabi [6, 11].

2-jadval.

O‘zbekistondagi YuNESKO Umumjahon madaniy merosi ob’yektlari va ularning sayyohlik salohiyati [1, 5, 7, 12]

Tarixiy shahar / Ob’yekt	Ro‘yxatga kiritilgan yili	YuNESKO maqomi va xususiyati	Turizm siyosatidagi strategik roli
Ichan-Qal’a (Xiva)	1990	Markaziy Osiyodagi birinchi ob’yekt; ochiq osmon ostidagi yaxlit muzey-shahar [5].	Etnik va madaniy turizmning lokomotivi, an’anaviy hunarmandchilik markazi [12].
Buxoro tarixiy markazi	1993	O‘rta asr islom arxitekturasining noyob ansambli; shahar to‘qimasi saqlangan [5].	Ziyorat turizmi va madaniy-ma’rifiy yo‘nalishlar bo‘yicha asosiy xalqaro xabarlar[2,

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

			12].
Shahrisabz tarixiy markazi	2000	Temuriylar davri me’morchiligi; 2016-yildan xavf ostidagi ro‘yxatda [5].	Merosni restavratsiya qilish va sayyohlik infratuzilmasi muvozanati bo‘yicha sinov maydoni [1, 11].
Samarqand – madaniyatlar chorrahasi	2001	Buyuk Ipak yo‘lining yuragi, madaniy almashinuv ramzi [5].	MICE-turizm (xalqaro kongresslar, sammitlar) va global madaniy turizm markazi [7, 12].
Buyuk Ipak yo‘li: Zarafshon-Qoraqum yo‘lagi	2023	Transmilliy serial meros nominatsiyasi (O‘zbekiston, Tojikiston, Turkmaniston) [5].	Mintaqaviy turistik klasterlar va transchegaraviy marshrutlarni rivojlantirish omili [7].

O‘zbekistonning YuNVTO va YuNESKO bilan integratsiyasi: amaliy ko‘rsatkichlar

O‘zbekiston Respublikasi turizm siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan ko‘p tomonlama hamkorlik 2017-yildan buyon ustuvor yo‘nalishga aylandi [2]. Mamlakatimiz 1993-yildan YuNVTO va YuNESKOning to‘laqonli a’zosi hisoblansa-da, so‘nggi yillarda bu munosabatlar shunchaki a’zolikdan global turizm kun tartibini belgilash darajasiga ko‘tarildi [7, 12].

2023-yil 16-20-oktyabr kunlari Samarqand shahrida YuNVTO Bosh Assambleyasining 25-yubiley sessiyasi o‘tkazildi [7]. Mazkur tarixiy anjumanda 130 dan ortiq davlat delegatsiyalari ishtirok etdi. Sessiyada O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan «Samarqand deklaratsiyasi» qabul qilindi hamda Samarqandda YuNVTOning Tematik ofisi va Xalqaro turizm akademiyasi tashkil etildi [7, 12]. Shuningdek, Navoiy viloyatidagi Sentob qishlog‘i YuNVTO tomonidan «Eng yaxshi turizm qishlog‘i» (Best Tourism Village) deb e’tirof etildi [3, 7].

MUHOKAMA (DISCUSSION)

Tadqiqot jarayonida aniqlangan natijalar shuni ko‘rsatadiki, xalqaro turizm siyosatida YuNVTO va YuNESKO o‘rtasida ham sinergik (bir-birini to‘ldiruvchi), ham dialektik (manfaatlar to‘qnashuviga asoslangan) munosabatlar mavjud [6, 8]. Ushbu munosabatlarni uch asosiy ilmiy-nazariy yo‘nalishda muhokama qilish lozim:

1. Iqtisodiy o‘sish va meros muhofazasi o‘rtasidagi ziddiyat (parodoks): YuNVTO maqsadi turistik xizmatlar eksportini ko‘paytirish, bandlikni oshirish va viza tartiblarini maksimal yengillashtirish orqali mamlakatlarga ko‘proq turistlarni jalb qilishdan iborat [3, 10]. Aksincha, YuNESKO madaniy merosni saqlash maqsadida «yuklama sig‘imi» (carrying capacity) konsepsiyasini

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

ilgari suradi [5, 9]. Overturizm ob'yektlarning antropogen yemirilishiga olib kelishi sababli, YuNESKO ko'pincha turistlar oqimini cheklash, narxlarni oshirish yoki tashrif kvotalarini joriy etishni tavsiya qiladi [6, 11]. Shahrisabz tarixiy markazining 2016-yilda YuNESKOning xavf ostidagi ro'yxatiga tushishi aynan zamonaviy sayyohlik infratuzilmasini (mehmonxonalar, ko'ngilochar maskanlar) qurishda tarixiy shahar to'qimasining buzilishi natijasida yuzaga kelgan edi [5, 11]. Bu holat milliy turistik siyosatda iqtisodiy manfaatlar bilan meros xavfsizligi o'rtasida qat'iy mutanosiblikni ta'minlash zaruratini isbotlaydi [1, 9].

2. «Yumshoq huquq» (Soft Law)ning milliy qonunchilikka ta'siri: Xalqaro tashkilotlarning me'yoriy hujjatlari, jumladan, YuNVTOning «Turizm etikasi global kodeksi» xalqaro huquqda bevosita majburiy yuridik kuchga ega bo'lmagan hujjatlar toifasiga kiradi [4, 8]. Biroq O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi «Turizm to'g'risida»gi O'RQ-549-son Qonunida xalqaro standartlar, xususan, sayyohlar xavfsizligi, shartnoma majburiyatlari va madaniy merosga hurmat ko'rsatish tamoyillari aynan ushbu kodeks qoidalaridan kelib chiqib qonunchilikka tatbiq etildi [1, 4]. Bu esa xalqaro tashkilotlarning «yumshoq huquq» vositalari milliy huquqiy tizimga qanday samarali singdirilishini yaqqol ko'rsatadi [8, 10].

3. Geopolitik va geo-madaniy brending: YuNVTO Bosh Assambleyasi 25-sessiyasining Samarqandda o'tkazilishi O'zbekiston uchun nafaqat turistik tadbir, balki mamlakatning zamonaviy islohotlarini dunyoga namoyon etishning eng kuchli geosiyosiy dastagi bo'ldi [2, 7]. YuNESKO tomonidan «Buyuk Ipak yo'li: Zarafshon-Qoraqum yo'lagi»ning umumjahon merosi sifatida e'tirof etilishi esa mintaqaviy integratsiyani chuqurlashtirish, xususan, Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida «Silk Road Visa» rejimini hamda transchegaraviy tematik marshrutlarni amaliyotga kiritish uchun zamin yaratdi [6, 7, 12].

XULOSA VA TAVSIYALAR (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Olib borilgan tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi umumiy xulosalarga kelindi:

Birinchidan, global turistik siyosat bugungi kunda ko'p qutbli va ko'p qatlamli institutlar orqali boshqarilmoqda. YuNVTO va YuNESKO ushbu tizimning o'zaro to'ldiruvchi tayanch ustunlari hisoblanib, biri xizmat ko'rsatish bozori va iqtisodiy arxitekturani, ikkinchisi esa resurs bazasining madaniy-tarixiy aslligini ta'minlaydi [6, 8, 10].

Ikkinchidan, milliy turizm siyosati xalqaro standartlardan ajralgan holda raqobatbardosh bo'la olmaydi. O'zbekistonning mazkur tashkilotlar bilan tizimli hamkorligi turizm sohasiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilmani yangilash va kadrlar salohiyatini oshirish uchun strategik zamin yaratdi [1, 2, 7].

Ilmiy-amaliy tavsiyalar: Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, O'zbekiston Respublikasining xalqaro tashkilotlar bilan aloqalarini yanada chuqurlashtirish va milliy turistik siyosat samaradorligini oshirish bo'yicha quyidagi amaliy tavsiyalar taklif etiladi:

1. YuNESKO ob'yektlarida «Raqamli yuklama monitoringi» (Digital Carrying Capacity) tizimini joriy etish: Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlarida Big Data va sun'iy intellekt datchiklari orqali tarixiy obidalarga bir vaqtning o'zida tashrif buyuruvchilar oqimini me'yorlashtiruvchi axborot tizimini yo'lga qo'yish zarur [5, 9, 11].

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

2. Samarqanddagi YuNVTO Xalqaro turizm akademiyasidan to‘liq foydalanish: Mahalliy kadrlarni YuNVTO standartlari asosida sertifikatlash, shuningdek, akademiyani Markaziy Osiyo va Ipak yo‘li davlatlari uchun mintaqaviy malaka oshirish markaziga aylantirish lozim [3, 7].

3. Ekoturizm va madaniy turizm sintezini yaratish: YuNESKOning Biosfera rezervatlari (Chotqol, Zomin) hamda YuNVTOning «Best Tourism Villages» dasturi asosida qishloq va agroturizmni qo‘llab-quvvatlash orqali tarixiy shaharlardagi haddan tashqari sayyohlik yuklamasini mintaqalarga taqsimlash maqsadga muvofiqdir [3, 6, 9].

4. Turizm yo‘ldosh hisobi (TSA) tizimini to‘liq joriy etish: O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi va Turizm qo‘mitasi tomonidan YuNVTO metodologiyasi asosida milliy TSA modelini to‘liq amaliyotga tatbiq etish, bu orqali turizm sohasining makroiqtisodiy samaradorligini xalqaro mezonlar asosida baholash lozim [3, 10, 12].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Turizm to‘g‘risida: O‘RQ-549-son // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 19.07.2019-y., 03/19/549/3436-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida: PF-5781-son // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 14.08.2019-y.
3. UN Tourism (2024). World Tourism Barometer. Madrid: UN Tourism Publishing. Vol. 22, Issue 1. – 48 p.
4. UNWTO (2001). Global Code of Ethics for Tourism. Adopted by the General Assembly resolution A/RES/406(XIII). Madrid: World Tourism Organization.
5. UNESCO (1972). Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris: UNESCO General Conference.
6. UNESCO & UNWTO (2018). Tourism and Culture Synergies: Sharing Solutions. Madrid: World Tourism Organization. DOI: 10.18111/9789284418978.
7. Alimov, R. (2023). Samarqand sessiyasi: Global turizm rivojida yangi davr // Xalqaro munosabatlar va diplomatiya jurnali, 4(12), 45-53-betlar.
8. Hall, C. M. (2019). Tourism Policy and Planning: Yesterday, Today, and Tomorrow // Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events, 11(sup1), s1-s11.
9. Pigram, J. J., & Wahab, S. (2005). Tourism, Development and Growth: The Challenge of Sustainability. London: Routledge. – 320 p.
10. Tuxliyev, I. S., Qudratov, G‘. X., & Pardayev, M. Q. (2020). Turizmni rejalashtirish va boshqarish. Darslik. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, – 340 b.
11. Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). Heritage Tourism. New York: Prentice Hall. – 312 p.
12. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi rasmiy axborot byulleteni (2024). Turizm sohasining 2023-yilgi asosiy ko‘rsatkichlari. – Toshkent: Turizm qo‘mitasi, – 28 b.